

Földgáz nagykereskedelmi modell- alternatívák 2015 után Magyarországon

Konzultációs anyag

2012. október 17.

Az alábbi dokumentum a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium által kezdeményezett nyilvános konzultáció első vitaindító anyaga, mely a 2015 utáni magyar gázpiac modelljének kialakításában kéri az iparági szereplők közreműködését. A válaszokat a

gazvizio@nfm.gov.hu email címre kérjük

2012. november 30.-ig megküldeni.

A válaszokat a Minisztérium a honlapján nyilvánosságra hozza. Amennyiben válaszait vagy azok egy részét bizalmasan kéri kezelni, kérem jelezze, illetve a válaszainak egy nyilvános verzióját is küldje meg.

Nemzeti Fejlesztési Minisztérium

Kérjük, adja meg a Minisztérium számára a teljes elérhetőségét, hogy a válaszaival kapcsolatban esetlegesen felmerülő kérdésekkel megkereshessük:

Az Ön által képviselt cég/szervezet neve és címe: MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt., 1117 Budapest, Október huszonharmadika utca 18.

Kérem jelölje, hogy az Ön cége/szervezete melyik csoportba tartozik:

- a. Kereskedő:
- b. Végfogyasztó**
- c. Termelő**
- d. Elosztóhálózat üzemeltető
- e. Egyetemes szolgáltató
- f. Hazai egyesület, szervezet:
- g. Nemzetközi szervezet:
- h. Egyéb (e.g. tőzsde, tárolói üzemeltető, TSO.), úgy mint:.....

Amennyiben szükségét látja, hogy válaszát bizalmasan kezeljük, kérjük, hogy erre vonatkozóan adjon indoklást, illetve jelezze, hogy válaszában mely részét tekinti bizalmasnak.¹

¹ A Minisztérium minden beérkező választ gondosan mérlegel (legyen az bizalmasan kezelendő vagy nem) azzal a megkötéssel, hogy nem veszi figyelembe az anonim válaszadók véleményét. A Minisztérium nyilvánosságra hozza az írásos konzultációra beérkezett válaszok számát, a válaszadók neveit, és minden nem bizalmasan kezelendő választ. A válaszadók kérhetik, hogy a válaszaikban megadott információ vagy adat bizalmasan kezeltesse. A Minisztérium ekkor a válaszadóval egyeztet, hogy mely adat vagy információ a bizalmas, és kérheti ennek indoklását, illetve a válaszában egy nyilvánosság elé tárható verzióját is.

1. Háttér

- 1.1. A hazai földgázpiac folyamatos fejlődésen ment keresztül a 2004. évi piacnyitás óta. A piaci modelleknek ugyanakkor mindvégig meghatározó eleme volt a hazai gázellátás gerincét adó, az orosz féllel 1996-ban megkötött hosszú távú (TOP) szerződés. A szerződéssel rendelkező hazai piaci szereplő (a MOL, majd később az E.ON) a kínálati oldalon elfoglalt pozíciója miatt mindvégig domináns pozícióban volt. A gázpiaci modell alkalmazkodott ehhez a helyzethez a közüzemi kereskedelmi, majd 2009-től az egyetemes szolgáltatói szegmens kialakításával.
- 1.2. A magyar TOP szerződés 2015-ben jár le. Ezzel a hazai nagykereskedelmi piacon megnyílik a lehetőség egy kevésbé koncentrált, többszereplős, versenyzőbb nagykereskedelmi gázpiac kialakítására.
- 1.3. Jelen dokumentum célja a 2015 utáni hazai földgáz nagykereskedelmi modell-alternatívákról folytatandó szakmai konzultáció megalapozása.
- 1.4. A dokumentum áttekinti a gázpiac üzleti modelljét meghatározó kulcskérdéseket, s ezután felvázol három üzleti modell lehetőséget.
- 1.5. A 2015 utáni gázpiaci üzleti modellnek az alábbi feltételeket kell kielégítenie:
 - a modell garantálja a biztonságos hazai gázellátást;
 - a modell ösztönözzön arra, hogy a végső fogyasztók a lehető legkedvezőbb áron jussanak földgázhoz, miközben az iparági szereplők gazdaságos működése is garantált;
 - a modell támogassa, hogy Magyarország régiós gázelosztó (hub) szerepe erősödjön.

1.6. A 2011-ben elfogadott „*Nemzeti Energia Stratégia 2030*” (NES 2030) a hazai gáz infrastruktúra fejlesztésének, a források diverzifikálásának kiemelt célként való megjelölésével, a szlovák-magyar gáz összekötő vezeték kiemelt projektként való kezelésével megtette az első lépéseket a jövőbeni piacszerkezet megalapozásához. Az alternatív források bevonását lehetővé tevő nagy nemzetközi szállítóvezetékek és a régiókban tervezett LNG terminálok megépülése, illetve a nem-konvencionális földgázkitermelés jövőbeni felfutása tovább bővítheti a hazai földgázpiac előtt álló lehetőségeket. Jelen dokumentum a Stratégia által kijelölt célokat szem előtt tartva tekinti át a 2015 után rendelkezésre álló lehetőségeket.

- ❖ Egyetért-e azzal, hogy a magyar kormánynek lényeges mozgástere van a 2015 utáni gáz nagykereskedelmi piaci modell kialakításában? **Igen.**
- ❖ Hogyan ítéli meg a nagy nemzetközi infrastruktúra-beruházások (lengyel és horvát LNG terminálok, Déli Áramlat, Nabucco, Észak-Dél folyosó) megvalósulási esélyeit, és hogyan járulhatnak hozzá az útvonal- és forrásdiverzifikációs célokhoz? **Az LNG-projektek és a Nabucco beruházás mind forrás-, mind útvonal-diverzifikáció szempontjából előrelépést jelentenek. Az előbbi megvalósulási esélyei elsősorban a regionális állami összefogástól és a horvát államtól (horvát LNG-projekt tekintetében) függenek, míg a Nabucco projekt létrejötte az elérhető gázforrásoktól, a finanszírozási környezet alakulásától és az EU-szabályozástól (hosszú távú kapacitás-lekötések lehetősége) függ. Az Észak-Dél folyosó – aminek a horvát interconnector eleme már megvalósult, és a szlovák összekötő vezeték is nagy valószínűséggel meg fog valósulni – jelentősége abban áll, hogy összenyitná a hazai/régiós földgázpiacot a nyugat-európai piacokkal. Fizikailag nem feltétlenül jelentene új forrásokat az ország számára – ez azonban nem csökkenti a fontosságát, hiszen a potenciális nyugati forrás elegendő az árak csökkentéséhez. Ami a Déli Áramlatot illeti, az csak az útvonal-diverzifikációt növelné. Esetében a gáz forrása adott, a finanszírozása pedig attól függ, hogy mennyire politikai és mennyire gazdasági alapon ítélik meg. Véleményünk szerint az új modell célja éppen az, hogy a nagy nemzetközi infrastruktúra-beruházások (LNG, Nabucco, Déli Áramlat) meglététől függetlenül robusztus gázpiac alakuljon ki Magyarországon és a régióban.**
- ❖ Piacképzési hozzájárulásuk szempontjából hogyan rangsorolná a projekteket? **1. Észak-Dél folyosó (szlovák-magyar gáz összekötő vezeték), 2. Adriai LNG terminál, 3. Nabucco, 4. Déli Áramlat.**
- ❖ A fent említetteken kívül mely tényezőket tartja meghatározónak a 2015 utáni modell kialakítása szempontjából? **A kétirányú összekötő-vezetékek megépítése fontos a kereskedelem élénkítése és a piac likviditásának növelése miatt, ami hozzájárulna Magyarország régiós hub-szerepének kialakulásához. Ehhez szükség van továbbá egy olyan adózási-szabályozási környezetre, ami arra ösztönzi a régiós kereskedőket, hogy Magyarországon keresztül bonyolítsák szállításaikat. Ezen kívül szükséges lenne egy nagyobb likviditást biztosító, transzparens, „tőzsdejellegű” piactér kialakítására, és kiemelt fontosságú, hogy biztosítva legyen a piaci árazási folyamatok minél zavartalanabb érvényesülése.**

2. A modellváltás hazai előfeltételei

Nemzeti Fejlesztési Minisztérium

- 2.1. A hazai gázfogyasztás az utóbbi 5 évben csökkenő trendet mutat, a háztartások fogyasztáscsökkenésének és az ipari termelés stagnálásának köszönhetően. A gázkereslet előrejelzésében a villamosenergia-termelők gázkereslete meghatározó tényező, és ily módon a gázpiaci fejlemények (árak) jelentős hatással vannak az árampiac kínálati oldalára is (a földgáz alapú erőművek versenyképességére). A fogyasztás és a hazai kitermelés trendjeinek alapján 2030-ig – figyelembe véve az energiahatékonysági javulást, a NES 2030-al összhangban – évi 10 milliárd m³ körüli gázimport igényrel számolunk.
- 2.2. A hazai földgázpiac folyamatosan fejlődik a 2004. évi piacnyitás óta. 2011-ben a teljes hazai gázfogyasztás 60%-a szabadpiaci szerződés keretében került kiszolgáltatásra.
- 2.3. Az utóbbi három évben a verseny térnyerésének döntő komponense a túlkínálatos nyugati piacról történő beszállítást lehetővé tevő HAG vezeték által generált importverseny. A kedvező árazású nyugat-európai gázkínálat következtében a nyugati reláció aránya a teljes földgázimporton belül 2011-ben 50% fölé emelkedett. A HAG Európa egyik legkihasználtabb gázvezetéke.
- 2.4. A jövőbeni gáz nagykereskedelmi verseny szempontjából kedvező és lényeges tényező, hogy a MOL és az MVM mellett Európa legjelentősebb gázforrással rendelkező piaci szereplői közül öten jelen vannak a hazai piacon (E.ON, RWE, ENI, GDF-Suez, Gazprom), közülük többen vertikálisan integrált érdekeltségekkel. A gázkereskedelmi engedélyesek száma 42, közöttük számos további jelentős portfolióval rendelkező gázkereskedőt találunk.
- 2.5. A hazai gázipari infrastruktúra 2008 és 2010 közötti látványos bővülése is kedvező fejlemény a nagykereskedelmi verseny szempontjából. Az említett időszakban a csővezetékes gázimport kapacitás 72, a földalatti tárolók mobilgáz kapacitása 65 százalékkal nőtt. A szlovák-magyar összekötő vezeték megépülése után a hazai piac importigénye keleti, illetve nyugati irányból is teljes egészében kielégíthető.

2.6. A végső fogyasztók kereskedőváltási aránya és hajlandósága az ipari fogyasztók között viszonylag magas, és a jelenség még a hatósági árazással védett egyetemes szolgáltatói körben is megfigyelhető.

- ❖ Egyetért-e a fenti megállapításokkal? A fenti megállapítások helytállóak, azonban a földgáztárolás kapcsán fontos kérdés, hogy a biztonsági földgáztárolóban lévő mennyiségekkel ne tudja egy szereplő sem a piaci folyamatokat befolyásolni.
- ❖ A villamos energia piacon milyen beruházási feltételekkel jelenhetnek meg a földgázos erőművek 2015 után? Magyarország villamos energia szempontból integrált az európai piaccal, amely integráció tovább fog mélyülni a további szlovák határkeresztező kapacitások kiépülésével. Az európai többletkapacitások és alacsony ár következménye a jelenleg Magyarországra importált magas villamosenergia-mennyiség. Az európai piacokon az árjelzés egyértelmű, jelenleg nincs szükség további gáz alapú kapacitásokra, még a meglévők sincsenek kihasználva. Magyarországon a helyzetet az súlyosbítja, hogy a gázpiac sokkal kevésbé integrált Nyugat-Európával, mint a villamosenergia-piac, ami reményeink szerint 2015. után változni fog. Hosszabb távon ezért lehetséges, hogy piaci alapon is megtérül majd a gáz alapú erőművek építése, de ehhez az szükséges, hogy az európai kapacitásfeleslegek jelentősen mérséklődjenek. Egy integrált villamosenergia-piacon általában a stabilitást nagyban növeli a mindenkori import lehetősége. Ugyanakkor a rendszerstabilitás szabályozási zónán belüli biztosításához megfelelő tartalékkapacitások tartása szükséges. Egyelőre a tartalékkapacitások mennyisége megfelelő, de középtávon (véleményünk szerint akár már 5 év múlva) szükség lehet új erőművek rendszerbe állítására, ha a kereslet magára talál. Elsősorban a kiszámítható gazdasági-szabályozási környezet segítheti elő azt, hogy ekkor a szükséges kapacitások időben rendelkezésre álljanak. A hosszú távú cél mindenképp piaci források bevonásával megvalósuló erőművek építése. Ehhez ezen a távon olyan rendszer bevezetésére van szükség, amely elsősorban a szabályozási (ramping up/down) képességet díjazza (ebben a gáztüzelésű erőművek műszakilag megfelelő paraméterekkel rendelkeznek), illetve megfontolandó egy kapacitáspiac kiépítése is (optimálisan ez EU-s vagy regionális szintű lenne).
- ❖ Hogyan ítéli meg a kiskereskedelmi szegmens fejlődési ütemét a szabadpiaci nyitás óta? Mik a további fejlődés előfeltételei? A szabadpiacon a szolgáltatóváltások kielégítőnek mondhatóak, az ESZ piacról azonban kevesen lépnek ki a szabadpiacra. Ennek okai közé tartozik a nyomott ESZ ár mellett az is, hogy a szolgáltatók sok esetben akadályozzák a váltást (ezek kivédésére szigorúbb hatósági ellenőrzés szükséges), valamint, hogy az ESZ-jogosult, de már a szabadpiacon vételező fogyasztók számára is jelentős fogyasztóvédelmi (pl.

ügyfélszolgálati iroda) kötelezettséget írnak elő a jogszabályok, ami terhet jelent a szolgáltatóknak, így a kereskedő nehezen tud versenyképes árat ajánlani.

- ❖ A fent említetteken kívül a hazai piac fejleményei közül mely tényezőket tartja meghatározónak a 2015 utáni modell kialakítása szempontjából? **Fontos tényező, hogy a hazai termelés csökkenése várható, aminek az üteme azonban megfelelő ösztönző-rendszerrel mérsékelhető.** Ezen kívül célszerű lenne már a 2015-öt megelőző időszakban elkezdni az új modell bevezetéséhez szükséges előkészítő beruházásokat, illetve meg kell teremteni a megfelelő szabályozási-adózási környezetet. Nem elhanyagolható tény továbbá, hogy Magyarország közvetítő szerepet tölt be Nyugat-Európa és a Balkán között, ennek következtében a déli szomszédjainknál zajló folyamatok (szabályozási fejlemények, új infrastruktúra-fejlesztések, kereslet alakulása) befolyásolhatják a magyar piacot, és az ott kialakuló árakat.

3. A modellváltás régiós előfeltételei

- 3.1. A nyugat-európai gázfogyasztók jelenleg négy-öttszörös felárat fizetnek nagykereskedelmi szinten a gázért az USA/Kanada piacaihoz képest. Ezen felül régióink országai további jelentős, 30-40%-os felárat fizetnek a gázért a nyugat-európai spot piaci árakhoz képest, döntően dominánsan egyoldalú orosz importfüggőségük és a gázpiaci verseny majd' teljes hiánya miatt.
- 3.2. Az egyidőben bekövetkező keresleti- és kínálati oldali fejlemények az elmúlt években jelentős változásokat eredményeztek a nyugat-európai gázpiacon.
- 3.3. Az USA nem konvencionális gáztermelésének utóbbi évtizedben tapasztalt felfutása, és ezzel párhuzamosan az USA LNG gázkeresletének visszaesése jelentős LNG többlet forrás megjelenését hozta Nyugat-Európa LNG fogadására képes országokban.
- 3.4. Az LNG piac a regionális gázpiacokat egyre inkább összekapcsolja, ezért az egyes régiókban bekövetkező kereslet-kínálati elmozdulások más régiókra gyakorolt hatásai nagymértékben felerősödnek.
- 3.5. A pénzügyi és gazdasági válság hatására a kereslet Európa szerte visszaesett.

Nemzeti Fejlesztési Minisztérium

- 3.6. Mindezek hatására az elmúlt három évben az európai földgázpiacokon jelentős túlkínálat alakult ki. Ennek következtében a nyugat-európai spot árak tartósan és nagymértékben az olajindexált gázárak alá süllyedtek.
- 3.7. Részben a fenti piaci fejlemények, részben a belső gázpiac kialakítását célzó szabályok fokozatos végrehajtása következtében a nyugat-európai gázpiac dinamikusabban fejlődik, likviditása a válság éveitől is ugrásszerűen nő. Az olajindexált gázárak 2006 óta fokozatosan teret vesznek az európai kereskedelemben. A piaci árazású szerződések aránya 2010-re megközelítette a fogyasztás 40%-át.
- 3.8. Oroszország a reá, illetve a vele szerződéses viszonyban lévő európai partnereire nehezedő verseny hatására részben újratárgyalta meglévő TOP szerződéseit (E.ON, RWE) illetve több piacon megjelent kisebb, 1-3 mrd m³-es szerződésekkel.
- 3.9. Az utóbbi évek jelentős gázpiaci átalakulását és az azzal járó árkockázatot elsősorban az új szerződések futamidejének csökkentésével kezelik a vásárlók. A nagy európai gázipari vállalatok is csökkentik portfóliójukban a hosszú távú szerződések súlyát.
- 3.10. Régióink gázkereskedelmét a mai napig dominálja az egyoldalú orosz gázimport függés és a TOP szerződéseken nyugvó olajtermék-indexált gázárak. Több régiós ország (Lengyelország, Csehország, Szlovákia, Szlovénia, Románia) az elmúlt években újította meg TOP szerződését Oroszországgal újabb 20-25 évre. A jelenleg tárgyalás alatt álló bolgár és szerb TOP szerződések esetében a szerződéses időtáv várhatóan 5-10 év között lesz. Az éves lekötött mennyiség eléri ezen országok jelenlegi fogyasztásának 60-100%-át. Szomszédaink tehát jelentősen elkötelezték magukat az orosz szállító mellett.
- 3.11. Az említett, kedvezőtlen kondíciókkal rendelkező TOP szerződéseket birtokló régiós vállalatok földgázkereskedelmi üzletágai a piaci árazású gáz térnyerése, illetve szabályozási árdöntések miatt veszteséget termelnek (Bulgária, Lengyelország, Szlovákia, Magyarország).

- ❖ Egyetért-e a megállapításokkal? A 3.4. pontban leírtakkal kapcsolatban megjegyzendő, hogy az LNG említett piac-összekapcsolási hatása lassabb folyamat, mint ahogy az általánosságban elfogadott, erre bizonyíték pl. az ázsiai és európai árak között fennmaradó különbség az LNG piac folyamatos fejlődése ellenére. Ezen kívül az észak-amerikai gázárak Magyarország és a régió szempontjából rövid- és középtávon irrelevánsak, hosszú távon pedig az amerikai szabályozástól, illetve az amerikai infrastrukturális fejlesztésektől függően limitált jelentőséggel bírhatnak.
- ❖ Hogyan látja a középtávon az európai földgázpiaci keresleti-kínálat viszonyok alakulását? Milyen módon hat ez a lehetséges jövőbeni földgázpiaci modell-alternatívákra? A jelenlegi túlkínálat többek között a teljes piaci keresletet közel egészében lefedő ToP szerződéses mennyiségeknek és az olajindexált áraknak a következménye. Nyugat-Európában a túlkínálat miatt a források versengenek a piacokért – ez a kínálat nagyobb kapacitású összekötő infrastruktúra esetén a CEE régióban is kialakíthatna egy erősebb gáz-gáz versenyt. A kereslet az európai gazdasági növekedési kilátásoktól, a villamosenergia-piaci trendektől (pl. a megújuló energiaforrások súlyának alakulása), illetve az energiahatékonysági tevékenység eredményességétől függ. Ez alapján véleményünk szerint Nyugat-Európában nem várható komolyabb keresletnövekedés, míg Közép-Kelet-Európában hosszú távon igen. Ami a kínálati oldalt illeti, fontos szerepet játszanak a korábban említett infrastrukturális beruházások, és sok múlik a lejárt ToP szerződések helyébe lépő új szerződések kondícióitól is. A konvencionális európai földgáztermelésben folyamatos csökkenés várható, míg a nem-konvencionális kitermelésből származó volumenek rövid- és középtávon (minimum 2020-ig) nem lesznek jelentősek, mivel komoly technikai fejlődésre van szükség az ilyen típusú források kiaknázásához. Tehát a kínálati oldalt tekintve rövid- és középtávon is vannak bizonytalanságok, amelyekkel számolni kell az alternatívák kidolgozása során.
- ❖ A jelenleg érvényes szerződéses gyakorlat és a piaci fejlemények alapján milyen szerződéses feltételeket tartana reálisnak egy esetleges jövőbeni TOP szerződés megkötésekor (mennyiség, időtartam, árazás)? Az európai gázpiac napjainkban nagy átrendeződésen megy keresztül, ezért még pár évre előre is nehéz megmondani, hogy akkor milyen szerződéseket érdemes/lehet kötni. Az átalakulás miatt azonban valószínűleg nem érdemes hosszú távra és nagy mennyiségre berögzíteni a feltételeket. A korábbi szerződéses gyakorlathoz képest mindenképpen rövidebb (legfeljebb 5-10 év) futamidejű, rugalmasabb megállapodás megkötése javasolt, az ESZ piac méreténél kisebb mennyiségre. Ami az árazást illeti, az orosz fél az olajár alapú indexálásban érdekelt, míg a magyar fél számára a minél nagyobb arányú spot-piaci árazás lenne előnyös a jelenlegi ártrendek ismeretében. Az árazás megítélése azonban csak az egyé

szerezhető feltételek (rugalmasság, make-up mennyiség, stb.) fényében lehetséges.

- ❖ Mi a véleménye a Gas Target Model közép-európai alkalmazhatóságáról? Annak milyen előfeltételeit tartja fontosnak? Mik a regionális gázpiac kialakulásának akadályai? Az egyik alapvető feltétel az infrastrukturális fejlesztések végrehajtása azzal a céllal, hogy a szükséges (kétirányú) kapacitásoknak köszönhetően megvalósulhasson egy regionális gázpiaci integráció. Ehhez szükséges továbbá egy kedvező, kiszámítható szabályozási környezet megteremtése, valamint a szállítórendszer-irányítók szorosabb együttműködése.
- ❖ A fent említetteken kívül a globális, az európai és a régiós piac fejleményei közül mely tényezőket tartja meghatározónak a 2015 utáni modell kialakítása szempontjából? Nagy jelentőségű, hogy globális szinten nagy mennyiségű földgáz áll rendelkezésre, és további jelentős találatok kerülnek nyilvánosságra. A technológiai és infrastrukturális fejlődés egyre inkább elérhetővé teheti ezeket a forrásokat. Nagyon fontos emellett, hogy számos ország (pl. Katar) olyan gázforrásokkal rendelkezik, melyek kitermelése mellett jelentős kondenzátum termelés történik, és a jelenlegi olajárak mellett, ez nagyon alacsony árazást tesz/tehet lehetővé versenyhelyzetben az adott termelő számára. Ugyanakkor, mint azt az infrastruktúra-bővítés kapcsán is leírtuk, az új modell célja éppen az, hogy a globális piaci fejleményektől függetlenül robusztus gázpiac alakuljon ki Magyarországon és a régióban.

4. Az Európai Unió szabályozási keretrendszere

4.1. 2015 után a hazai gázpiacon maradéktalanul érvényesülnek a földgázpiaci irányelv, a szállítóvezetékhez való hozzáférést szabályozó rendelet (együtt: a harmadik csomag), az ellátásbiztonsági rendelet (a gáz ellátásbiztonságról) valamint a nagykereskedelmi piacok monitoringját szabályozó rendelet előírásai.

4.2. A meglévő infrastruktúrához történő hozzáférést, különösen az összekötő vezetékeket illetően, az addigra elfogadott európai üzemi és kereskedelmi szabályzat (Network Code) előírásai szabályozzák majd.

4.3. A hazai gáztárolókhoz történő hozzáférés rendszere JPE vizsgálat eredményei alapján kerül meghatározásra. A JPE szereplő számára a hozzáférési árra a MEH árplafont állapít meg.

❖ A fent említetteken kívül milyen, az infrastruktúrához történő hozzáféréssel kapcsolatos kérdés tárgyalását tartja szükségesnek a 2015 utáni gáz nagykereskedelmi modell kialakítása szempontjából? **A korábban említetteknek megfelelően fontos kérdés, hogy a biztonsági földgáztárolóban lévő mennyiségekkel ne lehessen a piacot befolyásolni. Ezen kívül – az uniós elveknek megfelelően – biztosítani kell az infrastruktúrához való diszkriminációmentes hozzáférést minden piaci szereplő számára, valamint a megszakítható kapacitások értékesíthetőségét.**

5. A gázpiaci üzleti modell kulcskérdései

5.1. A jövőbeni gázpiac működési kereteit leíró üzleti modellnek tisztázni kell, kik a modell főbb résztvevői, milyen piaci és szabályozási környezetben működhetnek majd és milyen jellegű üzleti tranzakciókra léphetnek egymással. Ezért a modell az alábbi kérdéskörökre keres választ, melyek a novemberi szóbeli konzultációk tematizálásának is alapjául szolgálnak:

5.1.1. Milyen legyen a jövőbeni gáz nagykereskedelmi piac szerződéses szerkezete (TOP szerződés, tőzsde, egyéb kétoldalú szerződések aránya) és a piaci koncentráció szintje (piaci szereplők száma)? Milyen nagykereskedelmi árszint becsülhető?

5.1.2. Mi legyen az Egyetemes Szolgáltatás – és ezzel összefüggésben a hazai kitermelés járadékának – helye a modellben?

5.1.3. Milyen legyen a hazai gáz infrastruktúrához, ezen belül különösen a kereskedelmi és stratégiai tárolókhoz, a határösszekötő vezetékek

kapacitásaihoz valamint a szállítói kapacitásokhoz történő, az uniós szabályozással konform hozzáférés rendszere és árazása?

5.1.4. Az egyes modell lehetőségek hogyan hatnak az ellátásbiztonság jelenlegi szintjére?

5.1.5. Milyen piaci és jogi intézmények, szabályozói környezet garantálja a hazai gáz nagykereskedelmi piac hatékony működését az egyes változatokban?

6. Üzleti modell alternatívák

Az alábbiakban három lehetséges üzleti modell alternatívát mutatunk be. Ezek döntően a nagykereskedelmi piac koncentrátságában, az egyetemes szolgáltatás (ESZ) jellegében és ellátási módjában, az ESZ-hez kapcsolódó – TOP – szerződések jellegében és az ESZ hiány/többlet kezelésének módjában különböznek egymástól.

A modellek közös eleme, hogy a piaci szereplők importforrásaikhoz a nemzetközi összekötő vezetéseken, diszkriminációmentes és piaci alapú kapacitás lekötési rendszer mellett jutnak hozzá. Az első két modell működőképességének alapvető feltétele továbbá, hogy a szlovák-magyar összekötő vezeték 2015 év végére üzemképes legyen.

Nagykereskedelmi versenymodell

6.1. Ez a modell a jelenlegi TOP szerződés lejárta után nem feltételez új, speciálisan magyar piacra kötött TOP szerződést valamely kiemelt hazai piaci szereplő révén. A hazai piacot a már itt lévő, hazai és nemzetközi tulajdonú szereplők és esetleges új belépők saját (nemzetközi) portfóliójukból látják el.

6.2. A kibővült nemzetközi összekötő vezetéseknél köszönhetően a piaci szereplők rendelkezésére álló gázimport kapacitások keleti és nyugati irányokból külön-külön is lehetővé teszik a hazai importigény teljes körű kielégítését.

6.3. A hazai kitermelés szabadon értékesíthető mind bel- és külföldön. A kitermelésen keletkező járadék sorsát tisztázni kell.

- 6.4. A hazai gáztőzsde – CEEGEX – működése a többszereplős piacnak köszönhetően ráterelő tranzakciók által erősíti a hazai és régiós piac ártranszparenciáját.
- 6.5. Az ESZ és az ahhoz kapcsolódó hatósági árszabályozás rendszere megszűnik. A háztartási fogyasztók is a szabadpiaci kereskedőktől kapnak ajánlatokat és vásárolnak szolgáltatást.
- 6.6. Az ellátás biztonságát a piaci árazásba történő beavatkozástól mentes, hiteles és kiszámítható piaci intézményrendszer és szabályozás, valamint a legjobb európai gyakorlatnak megfelelően szabályozott szállítói rendszerirányító(k) és földalatti tárolók tevékenysége, és a hatékonyan működő kiegyenlítő gázpiac garantálja.
- 6.7. A hiteles piaci intézményrendszer kulcsfontosságú elemei az összekötő kapacitások piaca, a likvid OTC piac és gáztőzsde, a hazai földgáztárolói piac és a kiegyenlítő gázpiac.
- 6.8. A hiteles szabályozás kulcsfontosságú elemei a hozzáférési szabályok (csatlakozás, kapacitás lekötés, zsúfoltság kezelés, árazás) diszkrimináció mentessége és a piaci alapú megoldások alkalmazása. A szabályozás továbbá garantálja, hogy a nagy- és kiskereskedelmi termékárakba kizárólag a JPE szabályozás alapján lefolytatott szabályozói piacelemzés vagy versenyhatósági vizsgálat alapján kerülhessen sor beavatkozásra.

6.9. E modell-változat előnye, hogy sokszereplős, versenyző piac kialakítása révén várhatóan régiós viszonylatban is versenyképes árakat, számottevő forrás- és szerződéses diverzifikációt, és ebből fakadóan magas szintű ellátásbiztonságot eredményezne. Magyarország gázelosztó (hub) szerepe és infrastruktúrájának kihasználtsága (tárolók, tranzit) az aktív és nagyszámú kereskedői részvétel révén erősödne. Kockázata, hogy a piaci igények kielégítésének nincs explicit mennyiségi garanciája. Az ellátásbiztonság kulcsa a fizikai infrastruktúra rendelkezésre állása mellett a hiteles, transzparens és kiszámítható piaci működés és szabályozás. Megnyugtató lehet a nagyobb piaci szereplők 'market maker' jellegű elköteleződése a modell mellett.

- ❖ A gázpiaci üzleti modell kulcskérdései pontban megadott szempontok alapján értékelje a nagykereskedelmi versenymodellt! **A modell bevezetése esetén (nincs ESZ) a nagykereskedelmi piacszerkezet egészséges lenne. A hazai termelési projektek tőkevonzó képességének növelése érdekében azt támogató piaci viszonyokra és megfelelő elvonási rendszer kialakítására van szükséges. Az infrastrukturális beruházások ösztönzéséhez megfelelő (állampapír hozamot meghaladó) megtérülést kell biztosítani. Az adott modellben az ellátásbiztonság megvalósulna a regionális arbitrázslehetőségek kiaknázása (amennyiben legalább a szlovák összekötő vezeték megvalósul), valamint a biztonsági földgáztárolónak köszönhetően. Ami a szabályozási környezetet illeti, feltétlenül szükséges lenne a diszkriminációmentes kapacitáselosztás és infrastruktúra hozzáférés biztosítása. Fontos tényezők továbbá a kedvező adózási környezet és az ártranszparencia. Amennyiben a modell a fent említett módon kerülne megvalósításra, hatékony, likvid, nagy forgalmú piac alakulhatna ki Magyarországon, ami maga után vonna egy intenzív és hatékony gáz-gáz versenyt hosszútávon versenyképes beszerzési árakkal, illetve elősegítené az ország hub-szerepének kialakulását.**
- ❖ Mennyire megvalósítható a fenti modell? Mi kell ahhoz, hogy a piaci szereplők között tényleges verseny alakuljon ki a magyar nagykereskedelmi piacon? **Megvalósítható, azonban ennek előfeltétele, hogy megvalósuljanak a szükséges infrastrukturális fejlesztések, valamint hogy kialakuljon egy likvid piactér. Kulcsfontosságú továbbá egy kiszámítható szabályozási és kedvező adózási környezet kialakítása.**
- ❖ Milyen kockázatokat lát a nagykereskedelmi versenymodell kapcsán? **A fent említett (szabályozási, infrastrukturális, stb.) előfeltételek megvalósulásának hiánya veszélyeztetné a piac hatékony működését.**
- ❖ Kezelhetőnek tartja-e ezeket a kockázatokat? Milyen módon? **Az első pontban említett előfeltételek megvalósításával az említett kockázatok kezelhetőek.**
- ❖ A jelenlegi szabályozásban melyek a fenti modell megvalósításának legnagyobb akadályai? **Jelenleg problémát jelentenek a gyakran és nagymértékben változó piac és adózási szabályok, illetve a kapacitáselosztási és infrastruktúra hozzáférési rendszerrel kapcsolatos problémák és bizonyos esetekben a kellő transzparencia hiánya.**

Szabályozott ESZ + versenypiac

Nemzeti Fejlesztési Minisztérium

- 6.10. E modellváltozat leglényegesebb különbsége a nagykereskedelmi versenymodellhez képest az, hogy a jogalkotó az ESZ fogyasztók ellátása érdekében kijelöl egy ESZ nagykereskedőt. Az ESZ nagykereskedőnek az ESZ piac méretével (kb. 3 mrd m³) megegyező mennyiségű, maximum 3 éves szerződéssel kell rendelkeznie. A szerződést nyilvános tender eredményeként kell megkötni.
- 6.11. Az ESZ nagykereskedő kiválasztásának alternatív módja lehet, ha az ESZ fogyasztói kör ellátását szolgáló gázmennyiség beszerzésére a Magyar Energia Hivatal (MEH) nyilvános versenykiírása alapján kerül sor, melyen a nyertes egy évre nyeri el az egyetemes szolgáltatók ellátását. A nyertes bármely érvényes engedéllyel rendelkező kereskedő lehet. Az ESZ ára a tendernyertes ár és a szabályozott egyetemes szolgáltatói árrés összege.
- 6.12. A hazai kitermelésen keletkező járadék sorsát tisztázni kell.
- 6.13. Az ESZ nagykereskedőnek az egyetemes szolgáltatók felé ellátási kötelezettsége van.
- 6.14. Az egyetemes szolgáltatók az ESZ fogyasztók ellátása érdekében az ESZ nagykereskedőtől vásárolnak gázt. Az egyetemes szolgáltatókat az ESZ nagykereskedő irányában szerződéskötési kényszer terheli. Az egyetemes szolgáltatás árazását a kijelölt ESZ nagykereskedő fenti tender eredményeként kialakuló beszerzési ára határozza meg.
- 6.15. Az ESZ kiszolgálásával kapcsolatos mennyiségi kockázatot – amely az ESZ fogyasztók azon jogából fakad, hogy elhagyhatják az egyetemes szolgáltatás rendszerét – teljesen vagy legalábbis túlnyomó részben az ESZ nagykereskedő viseli.
- 6.16. Az ESZ nagykereskedő esetleges, az ESZ fogyasztáson felüli többleteit, illetve esetleges hiányát kizárólag tőzsdei úton értékesítheti / szerezheti be. A többletek szabadpiaci fogyasztók felé történő közvetlen értékesítése ugyanis versenytorzító hatású lenne a nem ESZ fogyasztók piacán.

6.17. A modell előnye, hogy – a nagykereskedelmi versenymodellről szóló részben bemutatott piacfejlesztés megvalósítása és az ESZ nagykereskedő szerződéses portfóliójának korlátozása esetén – megőrzi a sokszereplős, versenyző gázpiacot Magyarországon, ugyanakkor az ESZ vonatkozásában középtávon kiszámítható árazást garantál. Az ESZ nagykereskedő (és tulajdonosa) azonban jelentős pénzügyi (mennyiségi- és ár-) kockázattal szembesül, a kijelölés és a szerződéskötési kötelezettség pedig jogi aggályokat vethet fel.

- ❖ A gázpiaci üzleti modell kulcskérdései pontban megadott szempontok alapján értékelje a Szabályozott ESZ + versenypiac modellt! **A modell bevezetése esetén (a következő, MOL által javasolt kitételekkel: csak a lakosság jogosult az ESZ szolgáltatásra; ToP szerződés 5-10 évre, évi 1,5-3Mrd m³ mennyiségre; a fennmaradó ESZ mennyiség időben ütemezett, az ESZ nagykereskedő által lebonyolítandó 2-3 évenkénti tendereztetés mellett) a nagykereskedelmi piacszerkezet egészséges lenne, a kiskereskedelemben azonban az ESZ miatt szabályozásra volna szükség. Az ESZ összekötése a hazai termeléssel nem indokolt, mert a termelés volumene csökken, és a hazai termelési projektek tőkevonzó képességének növelése érdekében azt támogató piaci viszonyok és megfelelő elvonási rendszer kialakítása szükséges. Az infrastrukturális beruházások ösztönzéséhez kielégítő megtérülést kell biztosítani. Az adott modellben a hosszú távú szerződésnek, valamint a biztonsági földgáztárolónak köszönhetően az ellátásbiztonság megvalósulna. Ami a szabályozási környezetet illeti, feltétlenül szükséges lenne a diszkriminációmentes kapacitáselosztás és infrastruktúra hozzáférés biztosítása. További fontos tényezők a kedvező adózási környezet és az ártranszparencia.**
- ❖ Mennyire megvalósítható a fenti modell? **Lenne-e Ön ESZ nagykereskedő? A modell megvalósítható, kialakítása esetén a fenti kiegészítések figyelembe vétele javasolt. A MOL nem kíván ESZ nagykereskedő lenni.**
- ❖ Milyen időtávra lenne célszerű kijelölni az ESZ nagykereskedőt? **A ToP szerződés érvényességi időszakára, 5-10 éves időtávra lenne célszerű kijelölni az ESZ nagykereskedőt.**

- ❖ Milyen kockázatokat lát a szabályozott ESZ + versenypiac modell kapcsán? **A modell megvalósulása esetén az ESZ nagykereskedő ár- és mennyiségi kockázatot futna. Ezen kívül az első modellnél említett kockázat itt is fennáll: a korábban említett előfeltételek megvalósulásának hiánya veszélyeztetné a piac hatékony működését.**
- ❖ Kezelhetőnek tartja-e ezeket a kockázatokat? Milyen módon? **Tekintettel arra, hogy a szociális szempontok érvényesítése az állam feladata, a rendszer akkor lehet stabil, ha az állam vagy annak képviselője (állami vállalat) jelenik meg ESZ szereplőként, illetve ha előbb érvényesülnek a piaci mechanizmusok, és azt követően, más módon jutnak érvényre a szociális szempontok (pl. rászorultsági alapon működő különválasztott támogatási, visszatérítési rendszer). Ekkor is fennmarad az ESZ mennyiség/ár kockázata: a kockázat abban rejlik, hogy a többi piaci szereplőnél drágább gázforrását az ESZ nem, vagy csak veszteséggel tudja értékesíteni. Ez valószínűleg a piacot erősen torzító szabályozáshoz/díjakhoz**

vezetne annak érdekében, hogy „levezzék” a gázt a szabadpiaci szereplők/felhasználók.

Domináns nagykereskedői modell

6.18. A domináns nagykereskedői modell a jelenlegi piaci modell szerves folytatása. Ekkor a jogalkotó kijelöl egy nagykereskedőt, aki jelentős (akár évi 8 mrd m³), elsősorban a hazai igények kiszolgálására vonatkozó TOP szerződést köt az orosz partnerrel. A szerződés mérete következtében e nagykereskedő jelentős piaci dominanciával rendelkezik majd 2015 után a hazai piacon.

6.19. A hazai kitermelésen keletkező járadék sorsát tisztázni kell.

6.20. A domináns nagykereskedőnek az ESZ fogyasztók felé ellátási kötelezettsége van. Ezzel összefüggésben a domináns nagykereskedőnek az ESZ szolgáltatók felé az ESZ fogyasztás mértékéig felajánlási kötelezettsége van.

6.20.1. További lehetőség, hogy az egyetemes szolgáltatókat az ESZ nagykereskedő irányában szerződéskötési kényszer terheli. Ez a megoldás ugyanakkor jogi aggályokat vethet fel.

6.21. Az ESZ mennyiségi kockázatát, valamint az új TOP szerződés pénzügyi kockázatát – amely abból fakad, hogy a TOP versenyképessége elmaradhat a konkurens kereskedők ajánlataitól – teljesen vagy legalábbis túlnyomó részben a domináns nagykereskedő viseli.

6.22. A domináns nagykereskedő az ESZ fogyasztáson felüli többletét tetszőleges módon értékesítheti.

6.23. A modell előnye, hogy továbbviszi a már megszokott piaci modellt és explicit mennyiségi garanciát ad a hazai fogyasztói igények kielégítésére. Ugyanakkor a nagy mennyiségű TOP szerződés kockázata csak akkor elviselhető mértékű, ha az abban kialakított árazási formula jelentős mértékben piaci indexálású (vagyis korlátozott az olajár-indexálás mértéke). A modell elbizonytalaníthatja a sokszereplős, versenyző gázpiacot Magyarországon, ellentétes a diverzifikációs törekvésekkel, és gyengíti az ország esetleges hub szerepét.

- ❖ A gázpiaci üzleti modell kulcskérdései pontban megadott szempontok alapján értékelje a Domináns nagykereskedői modellt! **A modell megvalósítása – vagyis a jelenlegi rendszer fenntartása – esetén fennmaradna az orosz gázellátástól való jelentős függés, ami ellentétes az Országgyűlés által 2011-ben elfogadott Nemzeti Energiastratégiában is lefektetett forrásdiverzifikációs törekvésekkel. További ellenérv a modellel szemben, hogy nem eredményez hatékony piaci működést, valamint nem ösztönzi kellőképpen az energiatakarékos fogyasztást. Ezen kívül a nagykereskedelemben túl erős pozícióba kerülne a kiválasztott szereplő. Az ESZ összekötése a hazai termeléssel nem támogatható, mert a termelés volumene csökken, illetve a hazai termelési projektek tőkevonzó képességének növelése érdekében azt támogató piaci viszonyok (piaci áron történő értékesíthetőség) és megfelelő elvonási rendszer kialakítása szükséges. Az infrastrukturális beruházások ösztönzésére kielégítő megtérülést kell biztosítani. Az adott modellben a hosszú távú szerződésnek, valamint a biztonsági földgáztárolónak köszönhetően az ellátásbiztonság megvalósulna.**
- ❖ Mennyire megvalósítható a fenti modell? **A jelenlegi magyar gyakorlatban is ez a modell érvényesül, jelentős gázpiaci többletköltséget eredményezve az alternatív modellekhez képest. A modell vélelmezhetően ellentétes lenne az Európai Unió belső földgázpiacra vonatkozó szabályozási kereteivel.**
- ❖ Milyen kockázatokat lát a domináns nagykereskedői modell kapcsán? **A fent leírtak szerint a modell ellentétes a diverzifikációs törekvésekkel, nem segítené regionális hub kialakulását (kieső tranzitjövendelmek, stb.), a gáz-gáz verseny előnyei nem tudnának érvényesülni, jelentős (mintegy évi 100Mrd Ft-os) többletköltséget jelentene a fogyasztóknak és végül, de nem utolsó sorban, nem EU-konform. A modell megvalósulása esetén az ESZ nagykereskedő ár- és mennyiségi kockázatot futna.**
- ❖ Kezelhetőnek tartja-e ezeket a kockázatokat? Milyen módon? **Nem tartjuk kezelhetőnek a hátrányokat. A fent említett hátrányok miatt véleményünk**

szerint a másik két modell-alternatíva lényegesen jobban szolgálná az ország érdekeit.

- ❖ Melyik modellváltozat áll az Ön / az Ön által képviselt vállalat szívéhez a legközelebb? Válaszát kérjük, indokolja is! A MOL elhibázott lépésnek tartaná a konzultációs anyagban nevesített („Nagykereskedelmi versenymodell”, „Szabályozott ESZ + versenypiac”, „Domináns nagykereskedelmi modell”) modellek közül a „Domináns nagykereskedelmi modell” bevezetését, amely vélelmezhetően ellentétes az Európai Unió belső földgázpiacra vonatkozó szabályozási kereteivel és a „Nagykereskedelmi versenymodellhez” képest jelentős fogyasztói többlettermék okozhat, ami akár elérheti a 100Mrd Ft/év nagyságrendet is. Jelen konzultációs anyag földgáz nagykereskedelmi javaslatai közül – figyelembe véve a régiós gázpiac jelenlegi fejlettségi szintjét is – a MOL a versenypiaci modell bevezetési folyamatában átmenetinek tekinthető „Szabályozott ESZ + versenypiaci” modellt tartja támogathatónak az általunk megfogalmazott kritériumokkal.
- ❖ A fenti modelleken túlmenően milyen gáz nagykereskedelmi modell kialakítását tartaná célszerűnek 2015 után? A „Nagykereskedelmi versenymodell” 2014/2015.-ös gázévtől való bevezetését a MOL korainak tartja, tekintettel arra, hogy további térségi infrastrukturális beruházásokra van szükség az alternatív gázforrások régióba történő eljuttatása érdekében. Ezek rendelkezésre állását követően azonban az ebben a modellben megvalósuló hatékony gáz-gáz verseny biztosíthatja a legalacsonyabb gáz beszerzési árat a másik két modellel összemérhető ellátásbiztonsági garancia mellett.